

ΓΙΩΡΓΟΣ
ΣΚΑΜΠΑΡΔΩΝΗΣ

ΗΛΙΟΣ
ΜΕ
ΕΙΦΟΛΟΓΧΕΣ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΚΑΜΠΑΡΔΩΝΗΣ

ΗΛΙΟΣ ΜΕ ΕΙΦΟΛΟΓΧΕΣ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

Θέση υπογραφής δικαιούχου δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας
εφόσον αυτή προβλέπεται από τη σύμβαση

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία
Πεζογραφία – 550

Γιώργος Σκαμπαρδώνης, *Ήλιος με ξιφολόγχες*

Υπεύθυνος έκδοσης: Κώστας Γιαννόπουλος

Copyright © Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη)

και Γιώργος Σκαμπαρδώνης, Αθήνα 2023

Πρώτη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Μάρτιος 2023

Κ.Ε.Τ. Ε704 Κ.Ε.Π. 174/23

ISBN 978-618-07-0486-0

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΥΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), 57009 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, Τ.Θ. 1213,

ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, 2310.75.51.75, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

*Στην παρέα του «EDEN» –
φίλους εξ αντιροήσεως*

Ἐν πουρναράκι με ἔκρυπτεν.

Νικόλαος Κασομούλης, *Ἐνθυμήματα στρατιωτικά*

Κι ἀπ' τα φορέματά της, μουσελίνα ἢ βελούδο,
τα βαθιά εμποτισμένα ἀπὸ τὴν ἀσπιλὴ τῆς νιότης
αναδινόταν ἓνα ἀρωμα γούνας.

Charles Baudelaire, *Les fleurs du mal*

Το βιβλίο αυτό είναι ένα μυθιστόρημα βασισμένο σε οδυνηρά γεγονότα που σημάδεψαν τη Θεσσαλονίκη της μετέπειτα εποχής. Οι κεντρικοί ήρωες και οι ηρωίδες είναι επινοημένοι, όσο και η δράση τους. Ορισμένα περιστατικά έχουν χρονικώς αντιμετωπιστεί. Τα πραγματικά πολιτικά πρόσωπα που εμπλέκονται στην αφήγηση με αλλοιωμένα ή όχι ονόματα, πράττουν, κινούνται και μιλούν αυθαίρετα, ώστε να εξυπηρετήσουν την ανέλιξη της ιστορίας. Η δράση τους εν προκειμένω είναι πειραματική, πιθανή – όπως και όλη η εξιστόρηση η οποία είναι μια μισοφανταστική, λογοτεχνική εκδοχή, μια αίσθηση για το πώς ενδεχομένως έγιναν όλα. Που σημαίνει ότι τα βασικά συμβάντα καταγράφονται στις εφημερίδες της εποχής, αλλά στην αφήγηση ενυπάρχει το ποιητικό αυταπόδεικτο.

[Φεβρουάριος-Μάρτιος 1931]

Ο ΠΟΝΤΙΚΑΡΟΣ στέκεται φιλύποπτα μπροστά στην ανοιχτή μπούκα της συρμάτινης φάκας που μοιάζει με μακρόστενο, μικρό κλουβί. Μυρίζει το τυράκι που λευκάζει πιο μέσα. Νοστιμεύεται αλλά διστάζει. Είναι αρκετά σκοτεινά – το λιγοστό φως έρχεται απ’ την γκαζόλαμπα της γριάς που έχει μισοκοιμηθεί στο διπλανό δωματιάκι της λαμαρινοπαράγκας. Ο κρύος αέρας γύρω μυρίζει χώμα, προσφυγιά, μπαγιατίλα και δυσεντερία. Ο ποντικός ακούει μόνο το ψιθύρισμα της αναπνοής της γιαγιάς μες στην απόλυτη ησυχία: κάνει να μπει στη φάκα, να αρπάξει το τυρί. Στέκεται πάλι, από ένστικτο. Μετά, ξαφνικά το αποφασίζει, προχωρεί απαλά, αθόρυβα και διαγκάνει τον μεζέ – είναι η στιγμή που η γριά Συντάκαινα ακούει το κλαπ και τινάζεται απ’ τον θόρυβο που κάνει η παγίδα κλείνοντας μοιραία και καταδικάζοντας τον ποντικό για πάντα. Λέει, μέσα στο μισούπνι της:

— Αφορεσμένε!

Και ανασηκώνεται με δυσκολία απ’ το σανιδένιο ντιβάνι: δίπλα, πιο κει, το μαγκάλι έχει σβήσει από ώρα. Στις αναλαμπές της χαμηλωμένης γκαζόλαμπας φοράει όπως όπως τις παντόφλες της. Παίρνει δυο ανάσες. Κατόπιν, ρίχνει στους ώμους της μια κουβέρτα, σηκώνεται, ανεβάζει και το φιτίλι της λάμπας. Μετά, ανάβοντας μια δεύτερη και κρατώντας τη, βγαίνει από το δωμάτιο, που το χωμάτινο δάπεδό του είναι στρωμένο με παλιομουσα-

μάδες και κουρελούδες. Έξω απ' την πόρτα διακρίνει στη μισοσκοτεινά τη φάκα και τον ποντικό που πηγαινοέρχεται μέσα της τσιρίζοντας απελπισμένα. Σκύβει, πιάνει την ποντικοπαγίδα όπως είναι και την αφήνει στην εξώπορτα της παράγκας. Έπειτα στρέφει μέσα, πάει στο κουζινάκι, παίρνει το μπουκαλάκι με το οινόπνευμα και τα σπύρτα. Γυρίζει, αφήνει τη λάμπα αναμμένη δίπλα στη φάκα, ραντίζει, μέσα από το σύρμα, με οινόπνευμα τον ποντικό, τον περιλούζει κι ανάβοντας ένα σπύρτο το ρίχνει πάνω του. Κι ενώ ο ποντικός λαμπαδιάζει, εκείνη ανοίγει την πόρτα της παγίδας – ο ποντίκαρος τινάζεται φλεγόμενος έξω, περνάει σαν αστραπή το μικρό μπαχτσεδάκι της γριάς, κάτω απ' το σύρμα της περίφραξης, και πάει και χώνεται στην ξύλινη αποθήκη του γείτονα.

Η γριά στέκεται λίγο έξω, στο κρύο αυτής της φλεβαριάτικης νύχτας του 1931, κοιτάζει για δευτερόλεπτα γύρω τον σκοτεινό, αραιό τενεκεδομαχαλά, τις χολερές χαμοκέλες ανάμεσα στους λασπόδρομους, στα τσαΐρια και στους λιθοσωρούς. Πιο μακριά διακρίνονται τα χλομά φώτα της Σαλονίκης που ξενυχτάει, γλεντάει ή κοιμάται ανήσυχη στριφογυρίζοντας στις μεσοπολεμικές της αυταπάτες. Η Συντάκαινα βλέπει την αναπνοή της να γίνεται άσπρα χνότα, νιώθει ρίγη στην πλάτη απ' το ψύχος και μπαίνει πάλι βιαστικά μέσα. Αφήνει το οινόπνευμα και τα σπύρτα στο κουζινάκι, μετά γυρίζει στο δωμάτιο, σβήνει τη λάμπα και χαμηλώνει κι άλλο το φιτίλι της άλλης, στον τοίχο. Κατόπιν κουλουριάζεται στο κρεβάτι και κουκουλώνεται πάνω απ' το κεφάλι χουχουλιάζοντας για να ζεσταθεί, ν' αντέξει, ακούγοντας αδύναμα, μακρινά αλυχτίσματα σκυλιών σαν να 'ρχονται από πολύ παλιά, απ' τα βυθισμένα παιδικά της χρόνια στην Προύσα.

Έξω, ο πυρακτωμένος ποντικός έχει χωθεί μέσα σε κάτι παλιόχαρτα και πριονίδια της γειτονικής αποθήκης πασχίζοντας να σωθεί – η φωτιά γρήγορα μεταδίδεται και σιγά σιγά η αποθήκη λαμπαδιάζει ολόκληρη. Οι φλόγες προχωρούν επιθετικά μπουρλοτιάζοντας και τη διπλανή παράγκα, θεριεύουν διεξοδικά και σχεδόν αθόρυβα. Η χαμοκέλα έχει πια αρπάξει φωτιά από κάθε μεριά και σε λίγο γίνεται παρανάλωμα, μαζί και ο γείτονας που κοιμάται βαριά, μόνος του, εντός, κουκουλωμένος. Δηλητηριάζεται πρώτα απ’ το μονοξείδιο και τους καπνούς, βυθισμένος στον ύπνο λιποθυμάει πριν καεί κι αυτός, ζωντανός σχεδόν, ανήμπορος να σηκωθεί, γίνεται κάρβουνο μαζί με την παράγκα του και την αποθήκη.

Δεν περνάει πολλή ώρα κι όλα αρχίζουν να καταρρέουν τρίζοντας, γρούζοντας· ένας φλεγόμενος σωρός από παλούκια, αυλακωτές λαμαρίνες, κουρέλια, σανίδια, πλιθιά, κεραμίδια και παλιόεπιπλα μέσα σε κάπνες και ατμούς, καθώς δεκάδες ποντίκια ξεπετάγονται πανικόβλητα τρέχοντας έξω ακτινωτά για να σωθούν καταφεύγοντας όπου βρουν.

Ούτε η γριά Συντάκαινα που κοιμάται στη διπλανή παράγκα, ούτε άλλος κανείς στον προσφυγομαχαλά, ο οποίος βρίσκεται σε μικρή απόσταση από τον συνοικισμό Χαριλάου, κάτω από το άλσος της Νέας Ελβετίας, έχει αντιληφθεί τη φωτιά. Τέτοια ώρα, μαύρα μεσάνυχτα, όλοι κοιμούνται κουβαριασμένοι, μονάχοι τους ή αγκαλιασμένοι σφιχτά για να ξεφύγουν απ’ το κρύο και από τη μούρα τους, τουλάχιστον ως το πρωί, ως το αβάσταχτο, πρώτο φως. Τα μακρινά αλυχτίσματα των πλανώμενων, αδέσποτων σκυλιών που είδαν την αναλαμπή της φωτιάς αλλά και όσων ψοφολογούσαν τρέμοντας στις κοντινές ψωροαυλές δυναμώνουν και πολλαπλασιάζονται ειδοποιώντας

μάταια τους συφοριασμένους που κοιμούνται. Κι όσοι ξυπνούν για λίγο, για δευτερόλεπτα, δεν βρίσκουν το κουράγιο να αλλάξουν πλευρό απ' τον φόβο του κρύου και της χειρότερης πραγματικότητας εκεί έξω.

Η φωτιά έλιωσε τα πάντα – το ξημέρωμα οι πρώτοι απ' τις τριγύρω παράγκες που σηκώθηκαν να τραβήξουν στη δουλειά, μύρισαν το κακό και βγήκαν έξω. Κάτω από τον γκριζο ουρανό είδαν την καρβουνιασμένη τρώγλη και τα λείψανα της αποθήκης. Κάπνιζαν ακόμα. Σιγά σιγά μαζεύτηκε αγουροξυπνημένος, απορημένος κόσμος γύρω απ' τα μαύρα αποκαΐδια: ισχνές γυναίκες, ταλαιπωρημένες, φτωχοντυμένες, μαυροντυμένες, μεσήλικες και γριές, παιδιά που φορούν μπαλωμένα ρούχα, κουρέλια και λασπωμένα παλιοπάπουτσα. Κάποιοι άντρες τυλιγμένοι με τις φθαρμένες παλταδούρες τους έφεραν κι έριζαν μερικούς κουβάδες νερό για να μην πεταχτεί καμιά σπίθα με τον αέρα και πάρουν φωτιά και οι δικές τους χαμοκέλες – υπήρχε ακόμα αποκάτω χόβολη που ανέπνεε. Ο ιδιοκτήτης της καμένης παράγκας φαινόταν λίγο, καρβουνιασμένος, λειψός, μισός: ένα στρεβλό μαύρο κούτσο αλάμια ανάμεσα σε αποτεφρωμένα ξύλα και τενεκέδες, σε πλάγια-ύπτια θέση, όπως κοιμότανε όταν ήρθε η φωτιά, πάνω στο ντιβάνι απ' το οποίο έχουν σωθεί μόνο ο μεταλλικός σκελετός και οι σπασμένες μαύρες λάμες. Πιο πέρα ένα καπνισμένο μαγκάλι ριγμένο πλάγια, ανάμεσα σε καψαλισμένες λαμαρίνες, υπολείμματα από δοκάρια, σύρματα και στάχτες. Μια μασιά, παραδίπλα μπρούντζινα σκεύη κουζίνας, καρφιά και διάφορα άλλα: στην άκρη ένας κολιές από μισοκαμένα σκόρδα.

Κάποιες γυναίκες άρχισαν να σκουπίζουν γύρω γύρω και να μαζεύουν με φεράσια τα καμένα περιορίζοντας τα σε μια μεγάλη στοίβα ερειπίων που καπνίζουν γύρω απ' το μαύρο κουφάρι του ιδιοκτήτη – στέλνουν κι ένα νεαρό παιδί να ειδοποιήσει την Αστυνομία. Όσπου να έρθουν οι χωροφύλακες (η Πυροσβεστική θα ήταν πια άχρηστη και υπήρχε νεκρός), οι γυναίκες που έχουν δέσει μαντίλια γύρω απ' τη μύτη τους γιατί βρωμάει ακόμα παντού πυρκαγιά και καμένη σάρκα, σκουπίζοντας τα αποδέλοιπα της αποθήκης αποκαλύπτουν στο χώμα, κάτω από τα λείψανα μιας φρυγανισμένης κουρελούς, το σιδερένιο, τετράγωνο καπάκι μιας καταπακτής, τσιμεντωμένο γύρω γύρω και κλειδωμένο με βαρύ λουκέτο. Το σκουπίζουν καλά και ένας άντρας προσπαθεί να το ανοίξει τραβώντας το. Αλλά δεν τραβιέται, δεν ανοίγει: η κλειδαριά είναι πολύ ισχυρή, άσπαστη.

Οι δύο χωροφύλακες που έρχονται πεζή σε λίγο, επιθεωρούν τον χώρο κρατώντας τη μύτη τους και κάνουν κάποιες ερωτήσεις στους γείτονες – κυρίως στη γριά Συντάκαινα, που παριστάνει πως δεν ξέρει τίποτε, δεν κατάλαβε τίποτε και δεν λέει λέξη για τον ποντικό. Εξάλλου δεν ξέρει καν η ίδια με σιγουριά ότι η φωτιά μεταδόθηκε από εκείνον. Μετά πηγαίνουν και εξετάζουν προσεκτικά την καταπακτή που δεν ανοίγει, και ζητούν μήπως έχει κάποιος στη γειτονιά έναν κόφτη. Βρίσκεται ο κόφτης και σπάνε το λουκέτο. Σηκώνουν το βαρύ καπάκι και ο ένας χωροφύλακας κατεβαίνει προσεκτικά τη σκαλίτσα. Μέσα κρατάει ακόμα υγρή, εγκλωβισμένη ζέστη απ' την πάνω πυρκαγιά και μια βριαιά, παράξενη αποφορά. Ανάβει το τσακμάκι

του ο αστυνομικός και βλέπει γύρω του ένα ευρύχωρο τετράγωνο υπόγειο, σχετικά καλοφτιαγμένο, στηριγμένο με δοκούς· σ' ένα δοκάρι κρέμεται μια λάμπα. Την ανάβει και τώρα πια μπορεί να δει αρκετά καθαρά. Δεξιά ένας πάγκος με διάφορα περίεργα εργαλεία, μια παράξενη όρθια πρέσα, σφυριά, κόφτες, τανάλιες, τριονόλαμες, λαμαρινένια πλατό. Πιο εκεί καμιά δεκαριά αρμαθιές με καινούργιες ποντικοπαγίδες, αχρησιμοποίητες, με ελατήριο και δαγκάνα που καρφώνει και σκοτώνει αμέσως τον ποντικό. Δεν είναι φάκες εγκλωβισμού, με σύρμα, όπως της γριάς Συντάκαινας. Αριστερά αντικρίζει έναν άλλον πάγκο και πάνω του απλωμένα δέκα τσαγκαροσούβλια, πέντε μαχαίρια διαφόρων μεγεθών, επτά φαλτσέτες, δύο σουβλομάνικα, ένα αυτόματο στιλέτο, τρία μικρά τσεκούρια και δύο τυλιγμένους μουσαμάδες. Πάει, ανοίγει τους μουσαμάδες και βλέπει μέσα να γυαλίζουν δύο ελαφρά πιστόλια «Walthers» κι ένα «Mauser». Και τα τρία όπλα φαίνονται συντηρημένα, λαδωμένα, ολοκάθαρα. Δίπλα κουτιά με σφαίρες – ένα μικρό οπλοστάσιο. Παρατηρεί πιο πέρα ένα σχετικά μικρό μπαούλο, το ανοίγει προσεκτικά και ανάβει το τσακμάκι του πλησιάζοντάς το κοντά. Μέσα έχει μπροσούρες, προκηρύξεις και φυλλάδια· παίρνει ένα και φέρνοντάς το στα μάτια του διαβάζει δύσκολα τον τίτλο:

ΣΧΕΔΙΟ ΠΛΑΤΦΟΡΜΑΣ

Της Κομμουνιστικής Οργάνωσης
Μπολσεβίκων-Λενινιστών (Αρχαιομαρξιστών)
Αριστερής Αντιπολίτευσης

Το ξαναφάνει δίπλα στις προκηρύξεις, που είναι των σωματείων υποδηματεργατών και των ραφτάδων, του ΚΚΕ

και των αρχειομαρξιστών (τροτσκιστών) για καλέσματα σε απεργίες και διαμαρτυρίες.

Ψάχνει γύρω βλέποντας με δυσκολία, όμως πιο πολύ απ' όλα εκείνο που του κάνει εντύπωση είναι αυτή η βαριά παράξενη μπόχα που αιωρείται μέσα στο υπόγειο. Δεν είναι μόνο υγρασία, δεν είναι μόνο καπνιά απ' την πυρκαγιά, ούτε μόνο μυρουδιά τενεκετζιδίκου εργαστηρίου. Είναι και κάτι άλλο, απροσδιόριστο, αηδιαστικό και δυσοίωνο. Βρώμα βυρσοδεψείου, χαλασμένου αυγού, σάπιου κιμά. Ο χωροφύλακας σκέφτεται μήπως είναι η οσμή του καμένου πτώματος, επάνω, που τρύπωσε και στο υπόγειο – όχι, είναι κάτι πιο αβάσταχτο, μια περίεργη ταγκίλα που κάπου ίσως έχει ξαναμυρίσει αλλά δεν θυμάται πού.

Ανεβαίνει πάλι ο χωροφύλακας απ' τη σκαλίτσα, μισοβγαίνει, φτύνει στο χώμα δυο φορές από αηδία και λέει στον συνάδερφό του:

— Τα πράγματα μπερδεύονται. Γύρνα στο Τμήμα και πες να ειδοποιήσουν την Ειδική Ασφάλεια. Μέχρι να 'ρθουν, εγώ θα φυλάω τη γιάφκα. Και να στείλουν ασθενοφόρο να πάρει το λείψανο.

ΤΗΝ ΙΔΙΑ ΝΥΧΤΑ, λίγο νωρίτερα, ο ταγματάρχης Γόρδιος Κλήμεντος, τριάντα τεσσάρων ετών, κανονικού ύψους, λεπτός αλλά επιμελώς γυμνασμένος, περπατάει στην παραλιακή. Είναι υπασπιστής –φαινομενικά– του στρατηγού Σωτηρίου Μάγνη, σωματάρχη-διοικητή του Τρίτου Σώματος Στρατού, όμως στην πραγματικότητα επικεφαλής της Υπηρεσίας Εθνικής Ασφαλείας στη Βόρειο Ελλάδα και του 2ου Επιτελικού Γραφείου Πληροφοριών του Τρίτου Σώματος. Κατέβηκε από το διαμέρισμά του στην οδό Ερμού και κινείται προς το μεγαλοπρεπές ξενοδοχείο «Mediterranean», καλεσμένος στην επίσημη χοροεσπερίδα των εφέδρων υπαξιωματικών – μια εκδήλωση υπέρ των φθισικών. Ο ταγματάρχης είναι ντυμένος πολιτικά, υπέρκομπος, με κοστούμι ραμμένο στον καλύτερο ράφτη της Ίωνος Δραγούμη: ύφασμα σκούρο μπλε κασμίρι, φαρδιά, μυτερά πέτα, μεσάτο σακάκι σταυρωτό με μικρή ζώνη πίσω, γιλέκο με ασημένια, καμπυλωτή αλυσιδίτσα και ρολόι στο τσεπάκι. Τα παντελόνια του φαρδιά με διπλή πιέτα, άψογη τσάκιση και ψηλό ρεβέρ. Το πουκάμισο ανοιχτό σιέλ, από δίκλωνη ποπλίνα, λαμπερό, με μεταξένια υφή. Αργυρά μανικετόκουμπα. Γραβάτα μπλε κομπάλτ με διπλό κόμπο και παπούτσια μαύρα αδιάβροχα σκαρπίνια των 280 δραχμών, γυαλισμένα με τζιλιά, που τα βάζει μόνο σε επίσημες εκδηλώσεις. Στην αριστερή του μασχάλη νιώθει να φωλιάζει το ελα-

φρύ και μικρό 32άρι πιστόλι «Browning», το οποίο σπάνια αποχωρίζεται. Πάνω απ' το κοστούμι φοράει το μαύρο μακρύ παλτό του και καπέλο μπορσαλίνο με επίπεδο, αυστηρό γείσωμα.

Η κίνηση αυτή την ώρα στην παραλία είναι ελάχιστη, λόγω του ψύχους. Τα ασθενικά φώτα στους στύλους, σε σχήμα φανών άμαξας, παραταγμένα στην προκυμαία μικραίνουν και χάνονται στο βάθος – ο ταγματάρχης στέκεται και στρέφει έχοντας πρόσωπο τη θάλασσα: το νερό μαύρο-κατάμαυρο-γυαλιστερό. Αρκετά πιο μέσα, στην αναλαμπή του φεγγαριού, διακρίνει τους μαύρους όγκους δύο πολεμικών πλοίων με αγέρωχα φουγάρα, που ναυλοχούν τις τελευταίες μέρες στον Θερμαϊκό κόλπο: στέκουν βουβά, ακίνητα, στοιχειωμένα, επ' αγκύρας.

Πλησιάζοντας στα εξήντα μέτρα, ο Γόρδιος βλέπει μπροστά στην πάμφωτη είσοδο του ξενοδοχείου να σταματάει η «Lancia Dilambda 227» του στρατηγού-σωματάρχη του Τρίτου Σώματος. Ο ταγματάρχης κόβει το βήμα, στέκεται κάπως στη σκοτεινιά, καθυστερεί κι ανασύρει επιδέξια απ' την έσω τσέπη ένα πακέτο «Gloria» Ξάνθης. Χτυπάει το τσιγάρο στο πίσω μέρος του πακέτου, παρατηρώντας διακριτικά την κίνηση. Ο οδηγός της «Lancia» βγαίνει κι ανοίγει την πίσω πόρτα του αυτοκινήτου με σεβασμό· εξέρχεται πρώτα η λεπτή γυναίκα του στρατηγού με παλτό πάνω απ' την τουαλέτα της και μοντέρνο σκούρο μπερέ, και μετά ο στρατηγός, ψηλός, γεροφτιαγμένος, ντυμένος πολιτικά, θεληματικά στητός, σαν Ουσάρος. Τους χαιρετάει σεβαστικά ο επί της υποδοχής έφεδρος υπαξιωματικός και τους οδηγεί στη μαρμάρινη, φεγγερή είσοδο του ξενοδοχείου, που εκπέμπει γαλαζωπές ανταύγειες.

Ο ταγματάρχης ανάβει προσχηματικά το τσιγάρο και ξεφυσώντας καπνό απ' τη μύτη πλησιάζει περισσότερο ενώ φτάνει κι άλλο αυτοκίνητο καλεσμένου, η «Cadillac LaSalle» (μοντέλο 1927) του Σαμ Μοδιάνο. Ο ισχυρός αυτός άνδρας είναι μεγαλοτραπεζίτης, ιδιοκτήτης της γαλλόφωνης εφημερίδας *L'Opinion*, ένας από τους πέντε οικονομικά ισχυρούς Εβραίους ιδρυτές της πρώτης ντόπιας, φασιστικής οργάνωσης, της «Fascio Italiano di Saloniceo», το 1921, με πρόεδρο τον Τσέζαρε Σαλούστο. Η εφημερίδα *L'Opinion* είναι ο κύριος φορέας της μουσολινικής προπαγάνδας στη Θεσσαλονίκη. Απ' την «Cadillac» βγαίνει ο Μοδιάνο και μετά βοηθάει και την ηλικιωμένη γυναίκα του να εξέλθει, που είναι ντυμένη με μακριά ανοιχτόχρωμη τουαλέτα και αποπάνω ένα μαύρο καμηλό παλτό. Φοράει καπέλο-κουβαδάκι της μόδας και φαίνεται να ισοροπεί δύσκολα πάνω στα τακούνια της.

Καθώς το ηλικιωμένο ζευγάρι μπαίνει στο «Mediterranean», ο ταγματάρχης εκσφενδονίζει το τσιγάρο του στις υγρές πλάκες της προκυμαίας – η μεγάλη γόπα κυλάει και πέφτει στα σκοτεινά νερά. Φτάνοντας απέναντι από το ξενοδοχείο, ο Κλήμεντος διασχίζει την υγρή, πετρόστρωτη (ντουςεμέ) οδό Νίκης και περνάει αντίκρυ βγάζοντας το παλτό του. Ο υπαξιωματικός, που δεν τον γνωρίζει, τον σταματάει στην είσοδο. Ο Γόρδιος δείχνει την ταυτότητα του αξιωματικού κι εκείνος τον χαιρετάει στρατιωτικά και τον οδηγεί στον έσω φωταγωγημένο τεράστιο χώρο αναμονής απέναντι από τη ρεσεψιόν. Λευκά μάρμαρα ξαστράφτουν παντού γύρω του. Αριστερά στο βάθος βρίσκεται η αίθουσα του μπριτζ και η γκαρνταρόμπα. Πιο κει το μπαρ. Ο ταγματάρχης νιώθει τη θαλπωρή του χώρου κι ανασαίνει την ευωδία της πολυτέλειας,

ακούγοντας απ' την αίθουσα χορού του άνω ορόφου να φτάνουν ως εδώ μελωδίες τσάρλεστον που διαχέονται παντού με αντηχήσεις.

Προχωρεί. Κι αφού παραδίδει το παλτό και το καπέλο του στην γκαρνταρόμπα, ανεβαίνει τις μαρμάρινες σκάλες πατώντας στο παχύ, πορφυρό χαλί.

Η σάλα του πρώτου ορόφου είναι μια τεράστια ανθοστόλιστη αίθουσα με πανύψηλη οροφή, φωταγωγημένη από πολυέλαιους και επιτοίχιους λαμπτήρες. Στο βάθος παίζει μια εξαμελής ορχήστρα (πιάνο, ντραμς, κλαρινέτο, βιολί και ένα ζευγάρι τραγουδιστών – η νεαρή τραγουδίστρια είναι η ανερχόμενη δεσποινίς Ζωζώ Νταλμάς) πάνω σε ελαφρώς ανυψωμένο βήθρο. Μπροστά υπάρχει ευρύς χώρος για dancing. Δεξιά στέκει επιβλητικά ο γυαλισμένος, καρυδένιος πάγκος του μπαρ με αρκετά σκαμπό. Σε κάποια απόσταση ξεκινούν, άψογα παραταγμένα, εκατό τραπέζια με πιατικά που αντανακλούν αργυρές λάμπσεις· όλα είναι ειδική παραγγελία στου «Cristofle» και το καθένα φέρει εσώγλυφα τα αρχικά του ξενοδοχείου ΗΜ (Hotel Mediterranean).

Στο κεφαλόσκαλο υποδέχεται τον ταγματάρχη ο πρόεδρος του Συνδέσμου Εφέδρων Υπαξιωματικών, ένας μελαχρινός τριαντάρης λοχίας – δίπλα του σε ένα κομψό σταντ υπάρχουν στοίβες φύλλων από την εφημερίδα *Εφενδρικός Αγών*, εβδομαδιαίας έκδοσης του Συνδέσμου. Ο Κλήμεντος λέει το όνομα και την ιδιότητά του και ο λοχίας τού γνέφει να τον ακολουθήσει, ενώ ο ταγματάρχης ρωτάει:

— Λοχία, πόσα είναι τα μέλη σας, των Εφέδρων;

— Πάνω από πεντακόσιοι είκοσι πατριώτες.

Ο λοχίας τον οδηγεί σε ένα στρογγυλό τραπέζι δώδεκα

θέσεων, μπροστά σχεδόν στην πίστα, όπου ήδη έχει καθίσει ο σωματάρχης Σωτήριος Μάγνης με τη γυναίκα του, ο γενικός διοικητής Μακεδονίας κύριος Στυλιανός Γονατάς μετά της συζύγου, ο δήμαρχος κύριος Χαρίσιος Βαμβακάς με τη νεαρή κόρη του και ο φρούραρχος κύριος Λεωνιδάκος, μόνος του. Ο λοχίας υποδεικνύει στον ταγματάρχη ότι η καρέκλα του είναι ανάμεσα στον σωματάρχη και στον φρούραρχο, οι οποίοι κάτι συζητούν – ο Κλήμεντος τους χαιρετάει όλους με υπόκλιση. Μετά σκύβει και φιλάει ευγενικά το ωχρό, φορτωμένο με δαχτυλίδια χέρι της κυρίας σωματάρχου, που είναι ντυμένη με σομόν τουαλέτα, κάπως ανοιχτή στον λαιμό τον στολισμένο με ένα κολιέ από σμαραγδένιες πέτρες. Η κυρία Ιουλία λέει στον Κλήμεντο:

— Καλώς ήρθες, ταγματάρχα. Αλλά, τόσο όμορφος άντρας και είσαι ασυνόδευτος; Πώς γλίτωσες το στεφάνι; Ακόμα δεν έχεις ούτε καν αρραβωνιαστεί;

Για να προσθέσει ο στρατηγός, άντρας μονοκόμματος, με μολύβδινη σκιά, τράχηλο αχθοφόρου και αργυρό μουστακάκι-οδοντόβουρτσα, ψαλιδισμένο τέλεια:

— Γι' αυτό είναι ελεύθερος ακόμα, επειδή είναι πολύ ωραίος. Οι όμορφοι άντρες δεν βάζουν ποτέ μυαλό.

— Ευχαριστώ, στρατηγέ μου, για το κομπλιμάν.

Κι ενώ ο Κλήμεντος κάθεται συγκαταβατικά στην καρέκλα του, σχολιάζει ο σωματάρχης:

— Τον είδατε; Ο ταγματάρχης συνήθως δεν μιλάει πολύ, είναι εραστής της σιωπής. Όμως, αν χρειαστεί, έχει και το χάρισμα της προπέτειας. Συνδυάζει τη φινέτσα με το θράσος.

Απ' την πλευρά της κυρίας Ιουλίας μένουν κρατημένες δύο άδειες θέσεις, στο πιο περιόπτο σημείο του τρα-

πεζιού. Ο Κλήμεντος, σκύβοντας στον στρατηγό και δείχνοντάς του με τα μάτια τις άδειες καρτέλες, ρωτάει:

— Σωματάρχα, αν επιτρέπεται, ποιους περιμένετε ακόμα;

— Τον υπουργό Αεροπορίας. Πάντα καθυστερεί λίγο, επίτηδες, ο κύριος Αλέξανδρος Θάννας. Πιστεύει πως η καθυστέρηση είναι ένδειξη μεγαλείου. Αλλά ίσως να είναι κάτω, στην αίθουσα του μπριτζ, και να χάνει, γι' αυτό αργοπορεί.

Ο ταγματάρχης κουνάει το κεφάλι σκεφτικά και βγάζει κι ανάβει ένα τσιγάρο, λέγοντας:

— Ο υπουργός είναι γενναίος κι αδίστακτος άνθρωπος.

— Εμένα μου λες... Εσύ βέβαια έχεις μόνο θετική άποψη γι' αυτόν, γιατί σ' έχει κατά κάποιον τρόπο υιοθετημένο.

Ο Γόρδιος παρατηρεί επίμονα γύρω του. Η αίθουσα βουίζει από κόσμος: σχετικά νέους άντρες και ομορφοβαμμένες γυναίκες που κάθονται στα τραπέζια ή στους καναπέδες, συζητούν όρθιοι σε ομίλους, κυκλοφορούν, κι άλλοι στέκονται στο μπαρ. Κάποια ζευγάρια ήδη χορεύουν με όρεξη, ενώ η ορχήστρα περνάει από το τσάρλεστον σε ένα τσα τσα. Μερικές γυναίκες στην πίστα πασκίζουν αδέξια να μιμηθούν τις κινήσεις της Ζοζεφίνας Μπίικερ που βλέπουν στο σινεμά – οι περισσότερες είναι γεμάτες, φορούν στενά κορσάζ στη μέση, πυραυλικά σουτιέν και φετινές, νοικιασμένες τουαλέτες, ή δικά τους ταγέρ που είναι της μόδας: Εφαρμοστή φούστα με κοντή μπάσκα, κάτω απ' την οποία ξεχύνονται βολάν en forme από μουσελίνα. Διπλή φούστα με ζακέτα και γαρνίρισμα με γούνα ή κλος με γκοντέ. Περσινές τουαλέτες από ταφτά ή τούλι, μακριές ως τον αστράγαλο. Λίγες έχουν τη σιλουέτα,

βέβαια, για τέτοια ντυσίματα, όμως οι μοδίστρες της πόλης ξέρουν καλά τη δουλειά τους. Οι άντρες, έφεδροι υπαξιωματικοί, που χορεύουν στην πίστα, έχουν κολλημένο το μαλλί με μπριγιαντίνη και φαίνονται λαϊκής καταγωγής. Φορούνε φαρδιά παντελόνια, γιλέκα ή πουκάμισα με τιράντες (έχουν βγάλει τα σακάκια) και γραβάτες οπωσδήποτε. Οι περισσότεροι χοροπηδούν άτσαλα, κλοτσοχορεύουν, αλλά το διασκεδάζουν μια χαρά. Ένα δυο ζευγάρια μόνο τα καταφέρνουν καλά, μάλλον ύστερα από εκπαίδευση σε χοροδιδασκαλεία τα οποία πληθαίνουν διαρκώς στην πόλη.

Δίπλα στον ταγματάρχη ο σωματάρχης σηκώνει το ποτήρι του και πίνει λίγο κρασί, καθώς απέναντι η νεαρή, εικοσάχρονη περίπου, κόρη του δημάρχου κυρίου Χαρίσιου Βαμβακά απευθύνεται στη σύζυγο του στρατηγού λέγοντας:

— Κυρία Ιουλία, ήθελα να σας το πω από πριν: Νομίζω ότι φοράτε εξαιρετικό άρωμα. Ευωδιάζει μεθυστικά ως εδώ...

— Είναι το καινούργιο του «Jean Patou», το «Adieu sagesse», για κοκκινομάλλες, λέει με αριστοκρατική χάρη η κυρία σωματάρχου. Για σας, που είστε μελαχρινή, έχει βγάλει το «Amour amour». Και για τις ξανθές το «Que sais-je?».

Ο Γόρδιος ενώ ακούει με το ένα αυτί τον διάλογο, κι όντας λαγωνικό οράσεως, παρατηρεί όλα τα τραπέζια επιμελώς, επαγγελματικά: βλέπει πως εκτός από τους εφέδρους παρίστανται κάποιοι διακεκριμένοι του πλούτου, τέσσερις δημοσιογράφοι που γράφουν κοσμικά και όχι λίγοι επικεφαλής του εθνικιστικού-ακροδεξιού χώρου: ο Γιώργος Κοσμίδης, πρόεδρος της οργάνωσης των ΕΕΕ

(«Εθνική Ένωσις “Ελλάς”»), οι πρόεδροι της «Εθνικής Ομοσπονδίας», των «Λεγεώνων Εθνικής Σωτηρίας», της «Μακεδονικής Εθνικής Οργανώσεως», του «Πατριωτικού Συνδέσμου “Παύλος Μελάς”»), της «Αντικομμουνιστικής Ενώσεως “Η Πατρίς”») και άλλοι εκπρόσωποι του μυώδους εθνικισμού.

Ο Γόρδιος, γυρίζοντας στον σωματάρχη:

— Στρατηγέ μου, βλέπω ότι είναι απόψε εδώ όλα τα λουλούδια...

— Ναι, απ’ ό,τι φαίνεται. Και ορθώς ήρθες. Να δεις τι γίνεται. Πώς δουλεύει η ζύμωση.

Ο ταγματάρχη, καθώς σηκώνεται:

— Πάω να πάρω ένα ποτό.

Κι ενώ προχωρεί προς το μπαρ, μπαίνει στην αίθουσα ο υφυπουργός Αεροπορίας κύριος Αλέξανδρος Θάννας με τη γυναίκα του Βιργινία, κόρη της Πηνελόπης Δέλτα. Ο υφυπουργός είναι ένας λεπτός, σχετικά κοντός άντρας, επιμελώς κοστουμαρισμένος, διαθέτει αραιό κάθετο μoustάκι και πέλματα που ανοίγουν κάπως προς τα έξω. Η παρουσία του εκπέμπει αποφασιστικότητα και δύναμη. Πολλοί γύρω χειροκροτούν – ο Θάννας, ενώ περνάει δίπλα απ’ τον ταγματάρχη, καθυστερεί για λίγο. Ο Γόρδιος χτυπάει προσοχή. Ο υπουργός στέκεται μπροστά του, σκύβει και του λέει με οικειότητα:

— Γόρδιε, σε θέλω κύριο το βράδυ, στις οκτώ, στα γραφεία του περιοδικού της Αεροπορίας, στο ξενοδοχείο «Ματζέστικ».

— Μάλιστα, κύριε υπουργέ. Βγάλατε περιοδικό;

— Θα βγάλουμε πρώτο τεύχος τώρα, τον Μάρτιο.

Καθώς ο Θάννας απομακρύνεται, ο ταγματάρχη συνεχίζει προς το μπαρ, όπου παίρνει ένα μπράντι σε κρυ-

στάλλινο σαγρέ ποτήρι, ακουμπάει όρθιος στον πάγκο και παρατηρεί πλάγια τι γίνεται σε όλη την αίθουσα – εντοπίζοντας μιαν αδύνατη κοκκινομάλλα με μαύρο ταγέρ, πάει ο νους του στην πανέμορφη Ντανιέλ, κόρη του καπνοβιομήχανου Κύρου Μελισσηνού. Η σχέση τους είναι πρόσφατη, απλή, αλλά και περίπλοκη κι απρόβλεπτη. Η Ντανιέλ, που είναι σνομπ, δεν θα τον συνόδευε βεβαίως ποτέ σε αυτόν τον χορό, έναν κοινό χορό υπαξιωματικών. Επιπλέον είναι ήδη αρραβωνιασμένη με άλλον, βρίσκονται με τον Γόρδιο κρυφά και δεν θέλει να εμφανίζονται συχνά παρέα. Αυτό το επιθυμεί κι ο ταγματάρχης, και λόγω της ιδιότητάς του και γιατί κρατιέται με το ζόρι να μην αφεθεί σε έναν ακατάσχετο και –το ξέρει– οδυνηρό έρωτα μαζί της. Φυλάγεται. Αυτοκαταστέλλεται. Κρατιέται με τα δόντια.

Η ορχήστρα, που μόλις τελείωσε ένα μπολερό, περνάει σε ένα βαλς και πολλά ζευγάρια σηκώνονται να χορέψουν. Η ευθυμία απλώνεται μέσα στις πανηγυρικές αντανακλάσεις του χώρου. Βαθιά χαρά εκπέμπεται απ' τους καλεσμένους και τις γυναίκες τους που δεν ανήκουν στην ανώτερη τάξη και μπαίνουν σπάνια σε αυτό το έξοχο ξενοδοχείο, οπότε με την ευκαιρία, απόψε, λουσιμένοι στο δαπανηρό φως των πολυελαίων, το απολαμβάνουν βουλιμικά, το γεύονται βαθιά, μέσα σε μια ψευδαίσθηση αφθονίας.

(Όπως και να το κάνουμε, είναι μια επίχρυση εποχής.)

Σε δέκα λεπτά ο Γόρδιος επιστρέφει στη θέση του στο τραπέζι δίπλα στον στρατηγό. Η συζήτηση εν τω μεταξύ έχει ανάψει και ο ταγματάρχης ακούει τον διοικητή Μακεδονίας-Θράκης κύριο Στυλιανό Γονατά να λέει προς τον Θάννα:

— Η πόλη, κύριε υπουργέ, είναι μύλος. Λαϊκοί και βα-

σιλόφρονες εναντίον των βενιζελικών. Εθνικιστές, ένα σωρό οργανώσεις, εναντίον των Εβραίων. Φασίστες εναντίον κομμουνιστών, που κι αυτοί έχουν πια αποθρασυνθεί. Κομμουνιστάι εναντίον των αρχειομαρξιστών συντρόφων τους. Φαγώνονται μεταξύ τους οι άσπονδοι σύντροφοι—

— Δείξτε ψυχραιμία...

— Πόση ψυχραιμία; Καπνεργάτες, υπάλληλοι, εργατικά κέντρα οργανώνουν διαρκώς απεργίες και διαδηλώσεις. Συγκρούσεις και φόννοι. Αναταραχή. Εξαφανίζονται άνθρωποι. Φόβος, κάθε μέρα, για κάποιο στρατιωτικό κίνημα. Όλοι εναντίον όλων. Συν τους πρόσφυγες που τριγυρνούν σαν φαντάσματα, απελπισμένοι. Δένουν τα παπούτσια τους με σύρματα. Συσσίτια παντού και αναδουλειά. Λόγω της φτώχειας έχουμε και πολλές κλοπές, μαχαιρώματα, ποινικά εγκλήματα...

Ο στρατηγός, χαμηλόφωνα, κυνικά, σκύβοντας προς τον Γόρδιο:

— Άρα, πολλές ευκαιρίες για να κάνεις στρατολογήσεις χαφιέδων...

Ενώ, ο δήμαρχος κύριος Βαμβακάς:

— Δεν μας έφτανε το κραχ του '29, πρόπερσι...

Και ο διοικητής Μακεδονίας-Θράκης:

— Πολλές χρεοκοπίες. Ανεργία. Ο λαός έχει γίνει εμπριμέ, δεν ξέρει κατά πού να γείρει. Κι αν δεν προσέξουμε, αυτές οι παραγκουπόλεις πέριξ του άστεως θα εξελιχθούν σε εστίες των πιο αριστερών ροτών.

Ο υπουργός κύριος Θάννας ακούει προσεκτικά, σκεπτικός, και καπνίζει. Δίπλα του η ωραιότατη κυρία Βιργινία Θάννα-Δέλτα μέσα στη σοβαρή ελατί τουαλέτα της στέκεται σιωπηλή, αξιοπρεπώς, παρατηρώντας τα πάντα δίχως να δείχνει τα συναισθήματά της.

Κι ενώ η ορχήστρα ξεκινάει τις πρώτες νότες από ένα τάνγκο, η κυρία σωματάρχου λέει με χάρη:

— Κύριοι, βρισκόμαστε σε επίσημο χορό. Ας ξεχάσουμε γι' απόψε κάποιες πλευρές της πραγματικότητας. Εξάλλου, είμαστε στην μπελ επόκ. Ζούμε την μπελ επόκ. Η Σαλονίκη είναι πανέμορφη. Έχει είκοσι εφημερίδες, αριστοκρατία, πολλά θέατρα και παλιά λεφτά. Έχει μπυραρίες, παγοδρόμια, χοροεσπερίδες, καπνοβιομήχανους, υψηλούς ξένους, τα ωραιότερα κέντρα και γλυκιά ζωή.

Και γυρνώντας στον άντρα της, που δεν παίρνει τα μάτια του από μερικές νεαρές, δαίδαλες πλαγγόνες που ξεβιδώνονται στην πίστα:

— Στρατηγέ μου, θα με χορέψεις όπως κάποτε που ήμασταν νεότεροι;

Και σηκώνεται τακτοποιώντας τα μαλλιά της. Στα μοβ μάτια της περνάει μια γαλάζια αστραπή ξαναμμένης έφηβης. Μετά του απλώνει το ηλικιωμένο της χέρι.